

Wanneer een genie?

Schopenhauer geloofde, dat de kennis van het genie anders is dan die van de meeste mensen en dat hun kennis hoger is. Genieën kunnen namelijk de Ideeën van Plato zien en ze vastleggen in kunstwerken. Om dit te doen, moet hij zijn eigen persoon vergeten, zodat het genie objectief wordt. Dit lost het probleem van waarheidsclaims in kunst op. De reden waarom we denken dat uitspraken over schoonheid niet helemaal subjectief zijn, is dat er waarheid in kunst zit. Kunst weerspiegelt Plato's ideeën. Schopenhauer geloofde dat genialiteit iets is waarmee iedereen wordt geboren. Sommige mensen zijn echter meer begaafd dan anderen.

In tegendeel gelooft Gadamer dat het genie niet bestaat. Volgens hem is dit bedacht om de kwestie van het verschil tussen kunst en ambacht aan de orde te stellen. Als iets door een genie is gemaakt, is het kunst. Het probleem is slechts verschoven van wat is kunst naar wie is een genie. Gadamer gelooft dat de subjectiviteit van smaak en de objectiviteit van het genie niet tegelijkertijd kunnen bestaan. Esthetiek is een veld buiten kennis en moraliteit, het gaat over subjectiviteit en vrijheid.

Ervan uitgaande dat het genie niet bestaat, hoe bepalen we dan wat kunst is? Ik stel deze vraag in antwoord op Gadamer's punt over het genie. Het is alleen gemaakt om aan te tonen dat sommige creaties kunst zijn en andere niet. Dit wil niet zeggen dat kunst niet kan bestaan zonder het genie, maar dat iedereen het vermogen heeft om een kunstwerk te maken. De moderne wetenschap denkt de bovenstaande vraag te kunnen beantwoorden.

Over sommige kunstenaars uit het verleden zijn filosofen het eens dat ze kunst maakten. Als mensen die kunst maken geniaal zijn, moeten deze kunstenaars 'genieën' zijn. Een voorbeeld is Picasso. Neurologen, denken een deel van zijn genialiteit te kunnen verklaren met de diagnose semantische dementie¹. Het verknipte karakter van Picasso zijn werk is typisch voor schilders die een hersenaandoening hebben of hebben gehad.

Als je dan dit idee aanneemt, dat zijn obsessie met het omzetten van de wereld in beelden en het verknipte karakter van die beelden te danken zijn aan zijn hersenafwijking, lijkt het opeens alsof hij niet zozeer een genie was, maar juist het juiste type kunst maakte in de juiste periode, zodat het aansloot bij waar mensen uit de kunstwereld aan toe waren.

Als we dan volgens de wetenschap aantonen dat het 'genie' bestaat, zou iedereen de potentie hebben dit te worden. Dit maakt niet dat iedereen goede kunst maakt, of kunst zou kunnen maken, zonder medische ingreep of ongeluk, maar dat iedereen de potentie ervoor ergens in zijn brein heeft.

Nu gelooft Schopenhauer dat iedereen de kwaliteiten van het genie heeft, maar vaak in mindere mate. In dat opzicht staat hij op één lijn met de moderne wetenschap. Genieën kunnen echter de Ideeën zien en hebben daarom een hogere kennis dan bijvoorbeeld wiskundigen. De wetenschap is het hier niet mee eens. Wiskundigen kunnen kunstenaars worden en omgekeerd. Gadamer komt het meest overeen met de moderne wetenschap. Hij denkt niet dat het genie bestaat. Het genie is slechts een ander woord voor geslaagde kunstenaar en veel geslaagde kunstenaars hebben totaal andere eigenschappen en werkwijzen: verschillende delen van de hersenen geven hen verschillende eigenschappen.

Concluderend zegt de moderne wetenschap dat iedereen een genie kan zijn. Schopenhauer was het daarmee eens, maar het aanschouwen van Ideeën zijn anders dan wetenschappelijke ideeën. Gadamer komt het dichtst in de buurt. Het genie bestaat niet, althans niet zoals voorheen begrepen door filosofen, alleen in de zin van succesvolle kunstenaars. Ik ga geen uitspraak doen over wie gelijk heeft. Empirische wetenschap werkt heel anders dan filosofie: de ene opvatting is niet van toepassing op de andere theorie. Wat ik kan concluderen is dat er in de loop van de tijd een beweging is geweest in de kunstfilosofie met ideeën die erg lijken op die van de moderne wetenschap. Misschien laat deze samensmelting van denkrichtingen zien dat we dichter bij de waarheid komen.

[1] Forsythe, A., Williams, T., & Reilly, R. G. (2017). What paint can tell us: A fractal analysis of neurological changes in seven artists. *Neuropsychology*, 31(1), 1–10. <https://doi.org/10.1037/neu0000303>